

Povijest ulice "Sub varicos" u Dubrovniku

Željko Peković

Zavod za zaštitu spomenika kulture, Dubrovnik

Izvorni znanstveni rad - 711.5.52:930.26

3. prosinca 1992.

Jugoistočni dio Dubrovnika, zvan Pustijerna, vrlo je rano bio naseljen i izgrađen kao gradski prostor zaštićen masivnim zidovima. Pouzdani povijesni izvor, spis "O narodima" bizantskog cara Konstantina Porfirogeneta, govoreći u X. stoljeću o razvoju Dubrovnika spominje tri razvojne etape... najprije kao mali grad, a poslije toga opet kao veći, a poslije toga prošire mu bedem, dobivši tako grad koji im omogućuje da se postupno šire i množe... U tekstu spominje i crkvu sv. Stjepana u Pustijerni za koju kaže... "U istom gradu, u hramu svetog Stjepana koji je u sredini grada, počiva sveti Pankracije."⁽¹⁾ Prema tome, Pustijerna je već tada bila sastavni dio civitasa, urbanizirana površina napućena od građana koji se bave brodogradnjom, pomorstvom i trgovinom. Najznačajniji

Autor istražuje prostorni razvoj sjevernog dijela Pustijerne u Dubrovniku, između Ulice od Pustijerne, Poljane Marina Držića, i ulice Damjana Jude. Uz taj je blok kuća vezan naziv ulice "sub varicos". Ulicu je već bio ubicirao L. Beritić u prizemlju Biskupske palače, uz njeno sjeverno pročelje. Istraživanjem pisanih izvora, te građevina u ulici Damjana Jude, ukazao je na ranije etape razvoja tog dijela grada, njegovih zidina i arsenala.

Autor ubicira ulicu "sub varicos" u građevinama uz gradsku luku, definira je kao opskrbnu ulicu za gradski arsenal. Ona se protezala između zgrada arsenala i gradskog zida koji je u to doba išao sjevernim rubom Ulice od Pustijerne. Izgradnjom kuća nad arsenalima, u koje se ulazilo iz Ulice od Pustijerne preko ulice "sub varicos" sagrađeni su prolazi-svodovi, po kojima je dobila ime. Prestankom funkcioniranja arsenala prostor ulice zauzimaju okolne kuće.

poticaj za gradnju Pustijerne svakako je njezin položaj, na kraju poluotoka u neposrednoj blizini dubrovačke luke, tako da je kao prirodni lukobran vrlo rano utvrđena gradskim zidom i kulama. Na njezinim hridinama je tijekom XII. i XIII. stoljeća sagrađen velik broj vlasteoskih kuća. Sjeverna pak strana Pustijerne bila je ujedno i južni rub luke, a dio zaljeva neposredno pred njome u ranim se dokumentima naziva "unutrašnje more", osiguravano lučkim lancem između prve kule sv. Ivana i Kaznene kule Kneževa dvora.⁽²⁾

Za očitavanje razvoja dubrovačke luke, dakle i oblikovanja same Pustijerne, neobično je važno prepoznavanje položaja gradskih arsenala unutar najzaštićenijeg njena dijela. O njima se dosad ništa nije doznalo iz pisanih izvora, ali se u prizemljima dviju srednjovjekovnih palača na sjevernom rubu Pustijerne zamjećuju veliki lukovi, naknadno zazidani, iako još jasno vidljivi u strukturi zida prema Ulici Damjana Jude. U njima je Igor Fisković naslutio orsane, izravno vezane na more unutar luke, iznad kojih su se dizale vitke romaničke kuće, tipski inače nepoznate u drugim našim primorskim gradovima tog doba.⁽³⁾

Uistinu ti otvori svjedoče postojanje davnih građevina vezanih za gradsku luku, a po načinu građenja može se zaključiti da su nastale najvjerojatnije u XII. ili XIII. stoljeću. Potrebno je u vezi s time odrediti slijed

¹ Božidar Ferjančić: Vizantski izvori za historiju naroda Jugoslavije, tom II., knjiga CCCXIII., Beograd 1959.

² U taj dio luke su ulazilo kroz Vrata od Ponte (ime su dobila najvjerojatnije po gatu u obliku trokuta-ponte, koji se nazire u ostacima na crtežu tlocrta grada oko 1600. godine, odnosno na zračnoj fotografiji Dubrovnika, na kojoj se vidi kao drugačija boja pločnika). Kaznena kula Kneževa dvora izgrađena je tijekom XIII. stoljeća, a Kula sv. Ivana 1346. godine, iako je u neposrednoj blizini i prije postojala Gundulićeva kula.

³ Prema prethodnom usmenom priopćenju

gradnje gradskih zidova prema luci, ujedno i protumačiti ime "Sub varicos", koji se često navodi u ranijoj dubrovačkoj povijesti. Smještajući tu nestalu ulicu unutar prvog, najsjevernijeg i moru najbližeg bloka Pustijerne, Lukša Beritić je ustvrdio njezino postojanje u arhivskim zabilježbama sve do XVI. stoljeća. Ime joj je tumačio latiniziranim riječju "varco", smatrajući da znači prolaz ili klanac, tako da je često pisani "sub varicos" preveo "pod prolazima". Stoga ju je prepoznao u prizemnim ili podrumskim svodenim gradnjama biskupske palače, držeći da se proteže između Ulice od Pustijerne, Poljane Marina Držića i Ulice Damjana Jude.⁽⁴⁾

Pišući o organizaciji ulica u Pustijerni, Nada Grujić je "Sub varicos" ubicirala na istom mjestu kao i Beritić, te pretpostavila da je ta ulica bila povezana sa Ulicom Đura Baljevija.⁽⁵⁾ No proučavanjem razvoja gradskih zidova na potezu Ulice od Pustijerne i sjevernije od nje prema gradskoj luci i visinske razlike između njih, to će se pokazati nemogućim. Tako su potvrdila i nedavna arheološka istraživanja prizemlja biskupske palače.⁽⁶⁾ Isto tako je kuću iznad sjecišta Ulice od Pustijerne i Restićeve ulice smatrala kulom koja kontrolira Rastićeve ulicu. Te "kontrolirane" ulice su bile djelomično nadsvodene. Pravo je pitanje ako su bile nasvođene, kako su se kontrolirale, iz praktičnih razloga.⁽⁷⁾

Pomnijim pregledom arhivskih dokumenata saznajemo da su od Vrata Ponte do današnje tvrđave sv. Ivana s unutrašnje strane gradskog zida prema luci bile naslonjene kuće.⁽⁸⁾ One su imale na višim katovima prozore u gradskom zidu, te je postojao čitav niz svojevrstnih vrata

u prizemljima koja su se nazivala po vlasnicima kuća. Do danas su se sačuvali tragovi dvaju otvora nalik vratima u Ulici Damjana Jude, koja su po stilskim karakteristikama građena u razdoblju rane gotike ili kasne romanike.⁽⁹⁾ Srpasti lukovi su im zidani od pravilnih klesanaca u zrakastom slogu. Ta vrata su jedna do drugih, velike širine, oko 3 metra, te su očigledno donji prag imala na nivou mora, jer i prostorije iza njih imaju pod niži od nivoa ulice za oko 1,5-2 metara. Iza tih vrata pružaju se uske i dugačke prostorije u smjeru sjever-jug, natkrivene bačvastim svodovima. Širina tih prostorija je oko 5 metara, a dužina preko 10 metara.

U arhivskom dokumentu iz 1358. godine spominje se zatvaranje i zazidavanje svih vrata i otvora prema moru.⁽¹⁰⁾ Među tim zazidanim vratima bila su i neka Vrata Ranjine, koja se iduće godine ponovo otvaraju, opskrbljuju jakim vratnicama, a otvara ih i zatvara "gospar noći".⁽¹¹⁾ Ta su "vrata" bila upravo na mjestu posljednjeg sačuvanog luka. Spominju se prilikom reguliranja odvoda kišnice iz 1407. godine, kada se iz najstarijeg dijela grada imala slijevati oborinska voda Strossmayerovom i Androvićevom ulicom pred Katedralu, a odatle kroz Nićiforova vrata u more.⁽¹²⁾ Beritić smatra da su to bila gradska vrata, te da je iza pročelja bila ulica, za koju nikad nije rekao gdje je i dokud išla, i kako je mogla prolaziti kroz toliko privatnih kuća, u koje se i prema njegovom pisanju nije ulazilo iz te ulice, već iz Ulice od Pustijerne.⁽¹³⁾ Štoviše, izmicanjem gradskog zida prema luci, sjeverna pročelja kuća su oslobođena i regulirana je Ulica Damjana

1. Ostaci zazidanog romaničkog luka u Ulici Damjana Jude

2. Fragment luka u istoj ulici

Jude, iz koje se opet nije ulazilo u takve građevine, a razina poda nove ulice je "presjekla" vrata do polovice. Tako su prizemlja kuća, koja su imala podove i donje pragove vrata tek nešto iznad mora uspostavom Ulice Damjana Jude postala podrumi. Ta nova ulica nije bila u funkciji, pa je 1477. godine radi uzdržavanja čistoće bila zatvorena rešetkastim vratima.⁽¹⁴⁾

Da su kuće u krajnjem sjevernom potezu sa svojim pročeljima bile naslonjene na gradski zid, svjedoči i arhivski dokument iz 1465. godine. Naime 10. svibnja je Malo vijeće primilo molbu Marina i Savina Menčetića, kojom oni traže da svoju kuću prislone na gradski zid sa strane luke, kao što su bile prislonjene i obližnje kuće, i da na prvom katu kuće kroz taj zid probiju prozore, koje će zaštititi jakim željeznim rešetkama. Na drugom pak katu, ujedno zahtijevaju da mogu otvoriti prozore bez rešetaka. Obavezuju se da će na vrhu napraviti taracu, koju imaju i ostale kuće prislonjene uz zid, a koja ima značenja u obrani grada. U isto doba se obvezuju da će za to naslanjanje na općinski zid platiti uobičajeni iznos koji se odredi kad se jedan susjed prisloni uza zid drugog susjeda. Istog dana je određena komisija koja ima procijeniti koliko braća Menčetići imaju za to platiti. Dana 15. svibnja komisija je utvrdila da dio zida na koji Menčetići namjeravaju nasloniti svoju kuću iznosi dva milijara. Svaki milijar zida vrijedi 50 perpera. Sutradan je na temelju izjave komisije zaključeno da braća Menčetići imaju platiti polovicu vrijednosti tog zida, što su oni i platili dvadeset osmog lipnja.⁽¹⁵⁾

Zanimljivi su razlozi zbog kojih općina dozvoljava podizanje kuća uz gradski zid, te otvaranje prozora u njemu, jer je prema prijašnjim zaključcima to bilo

najstrože zabranjeno. Poznat je čitav niz zaključaka o rušenju kuća uz gradske zidove zbog stvaranja "pomerije" na potezu gdje je nije bilo, posebice onaj iz listopada 1360. godine, kada je donesena stroga odredba da će se svatko koji bi se usudio otvoriti prozor ili bilo kakav otvor kroz gradski zid, gdje bilo naokolo grada, biti kažnjen globom od 100 perpera. Onaj koji to prijavi, dobio bi polovicu svote, te je tako pojačan nadzor.⁽¹⁶⁾ Odobrenje zahtjeva braći Menčetić govori nam da je izgradnja dozvoljena jer su već postojale kuće koje su bile na gradskom zidu. A kako iz arhivskih dokumenta znamo, uskoro je započela gradnja zida prema luci, ispred rečenog zida. Godine 1470. nakon dugog vijećanja, kojemu nisu mogli prisustvovati oni koji su imali kuće uza stari gradski zid u luci, zaključeno je da se na tom potezu izgradi novi gradski zid. Između starog i novog zida bila je određena ulica široka 5 lakata.⁽¹⁷⁾ Izgradnja zida prema luci počela je 1475. godine,⁽¹⁸⁾ a zid je do danas sačuvan u tom potezu. Izgradnjom tog novog gradskog zida odvojene su sve kuće od prve linije obrane Pustijerne, što je bilo izuzetno opasno za sigurnost grada.

Da bismo razumjeli zbog čega je Općina dopustila otvaranje prozora na gradskom zidu, potrebno je sagledati širi prostor od gradske luke do Ulice od Pustijerne. Naime, dosad se smatralo da je prvi gradski zid Pustijerne iza Katedrale išao sjevernim rubom ulice, te da je pod pravim kutom skretao kod crkve sv. Bartula prema sjeveru do pročelja kuća u Ulici Kneza Damjana Jude, te dalje do tvrđave sv. Ivana. Ulica od Pustijerne je specifična gradska ulica, jer je od Katedrale do tvrđave sv. Ivana gotovo u potpunosti presvođena. To presvođivanje je vrlo znakovito, jer netko tko bi htio presvoditi ulicu, morao je posjedovati zid ili parcelu preko puta. Teško je vjerovati da su svi kućevlasnici u toj ulici imali parcele s obje strane ulice. Jedina mogućnost je da je sjevernom stranom Ulice od Pustijerne tekao prvotni gradski zid, te su građani kupovinom dijela tog zida stekli pravo naslanjanja svoje kuće na njega. Ti dijelovi građevine imali su prozore prema ulicama koje su bile u pravcu sjever-jug, te nisu trebale imati prozore u gradskom zidu. O tome svjedoči arhivski dokument od 2. travnja 1254. godine, kojim se presuđuje spor između Općine i Matije sina Balacijeva, kad suci Općine dubrovačke posvjedočuju da je Matija kupio od općine jedan komad gradskog zida koji je Dubrovačka općina nekad sagradila. Taj je zid bio dug 6 lakata i tri četvrtine palma (3,20 m), a graničio je s kućom Grubiše Gundulića u doba sastavljanja spisa u vlasnosti njegove kćeri Bone. Zabilježeno je da se pružao do zapadnog ugla vrata Općine dubrovačke, koja su u Pustijerni.⁽¹⁹⁾

Beritić na temelju rečenih podataka pogrešno zaključuje da je gradski zid izgubio na važnosti, pa se prodaje. No zapravo se time dopušta vlasnicima kuća preko puta da se naslone na gradski zid i time povećaju gabarite

⁴ O Sub-varicosu pisao je Lukša Beritić. (Ubikacija nestalih građevinskih spomenika u Dubrovniku, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, br. 10, Split 1956, str. 24-26). Biskupska palača je višeslojna građevina, koja danas ima barokno pročelje, ali je sačuvala tragove raznih razdoblja, a u prizemlju su romaničke strukture.

⁵ Nada Grujić: Dubrovnik-Pustijerna; Istraživanja jednog dijela povijesnog tkiva grada, Radovi IPU 10/86 (7-39).

⁶ Istraživanja je vodio Igor Fisković.

⁷ Prema pisanju Nade Grujić tipološka obilježja pripadaju znatno ranijem periodu nego stilska obilježja (romanika). Obrambeni karakter tih kuća kula, međutim, bio bi neznan zbog vrlo ranog postojanja katedrale i prema tome nema izrazite obrambene funkcije sjevernog zida Pustijerne na tom dijelu grada, te poticaj za gradnju takvih "kula" treba tražiti u simboličnim razlozima.

⁸ Reformationes 34, 44. ; Min. Cons. 16 f. 217 v.

⁹ Vidi bilješku br. 4.

¹⁰ Mon. Rag. II. 210 i Liber Viridis cap. II.

¹¹ Liber Viridis cap. XI.

¹² Reformationes 33, 7 v.-8.

¹³ L. Beritić: Urbanistički razvitak Dubrovnika, Dubrovnik, str. 20, 21.

¹⁴ Min. Cons. 20, f. 188 v.

¹⁵ Min. Cons. 16, f. 217 v.

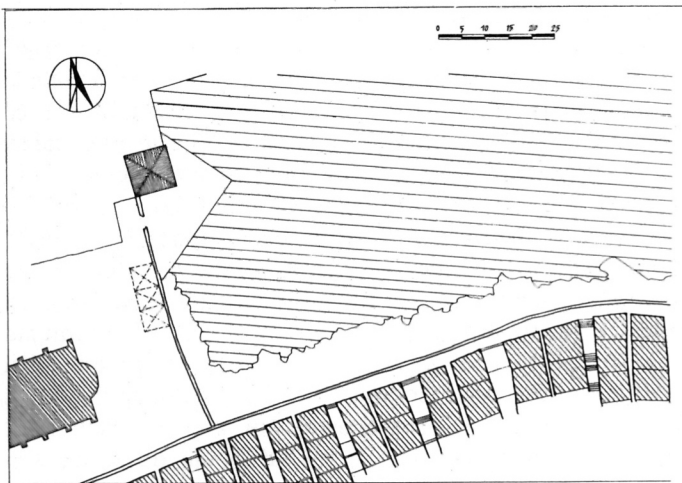
¹⁶ Liber Viridis, cap. XVII

¹⁷ Cons. Rog 21. 22-22v

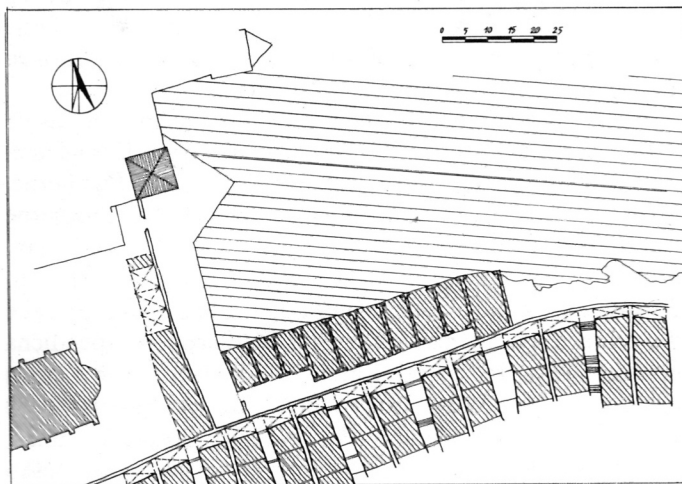
¹⁸ Cons. Rog. 22. 168.

¹⁹ Diplomatski zbornik, IV, s. 547

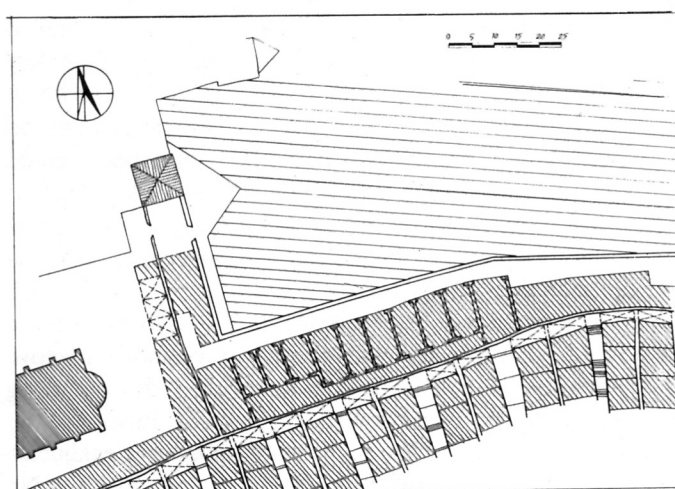

3. Tlocrt sjevernog dijela Pustijerne - XII. st.

4. Tlocrt sjevernog dijela Pustijerne - XIII. st.

5. Tlocrt sjevernog dijela Pustijerne - XV. st.

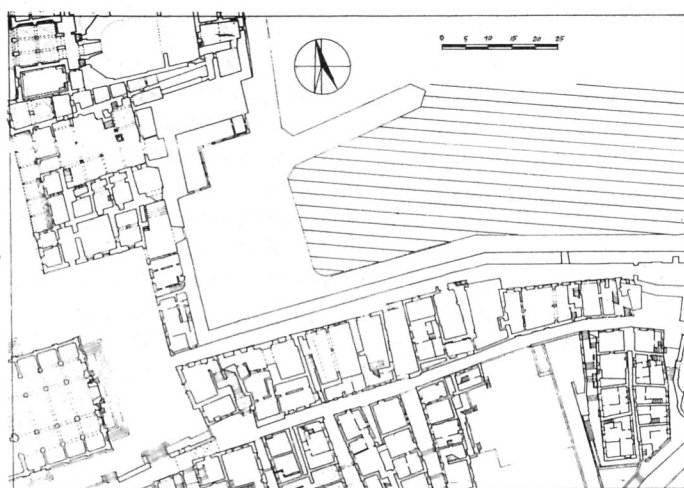
svojih kuća. Budući da je sva Ulica od Pustijerne bila presvođena, zaključujem da se sjevernom stranom te ulice pružao gradski zid tijekom XII. i XIII. stoljeća. Čitav niz velikih vrata odnosno širokih lučnih otvora na pročeljima kuća sjeverno od tog zida, u produžetku kojih su prostorije s bačvastim svodovima, upućuje na mogućnost da se tu tijekom XII. i XIII. stoljeća formirao niz malih arsenala. Oni su zacijelo bili privatno vlasništvo, pa ne stoji tvrdnja L. Beritića da su se tu nalazila gradska vrata, zvana po vlasnicima kuća iznad njih, a da je kroz sve te privatne prizemne prostore prolazila općinska ulica i to u suprotnom smjeru od smjera svodova.⁽²⁰⁾ Time prizemlja privatnih građevina postaju javni prostori, što je bilo nemoguće u pravno-posjedničkim odnosima srednjega vijeka. Osim toga, iz te se nadsvođene ulice nije moglo ulaziti u prostore iznad nje same, pa i Beritić navodi da se u zgrade uvijek ulazilo iz Ulice od Pustijerne, ali nikad nije naveo čemu je služila ta nadsvođena ulica. niti je rastumačio u kakvu je prostornom odnosu bila prema navedenoj glavnoj ulici čitave četvrti.

Između Ulice od Pustijerne i arsenala, prema mojemu uvjerenju, bila je uska uličica koja je služila za opskrbu arsenala, te njihovo odvajanje od prvotnog gradskog zida. Kada su se nad arsenalima počele nadgrađivati kuće, u njih se moralo prelaziti iz Ulice od Pustijerne preko malih svodova, te smatram da je otuda ime uličici "pod prolazima".

Da je prvotni gradski zid tekao Ulicom od Pustijerne, logično je čak i s obzirom na konfiguraciju terena. Ulica od Pustijerne je na nadmorskoj visini od 7,50 metara, dok je nivo Ulice Damjana Jude na nadmorskoj visini od 3,00 metra, a prizemlja objekata između tih ulica su još dublje, oko 1 metar nadmorske visine. Zato bi bilo nelogično postavljanje gradskog zida na tom potezu, osim ako nije morao biti izgrađen da bi poboljšao obranu luke, da se napadači ne bi popeli preko arsenala na gradski zid. Arsenalni su bili stalna opasnost za grad, pa su česti arhivski dokumenti koji svjedoče da se zazidavaju njihova vrata, te se nastoji male arsenale prolazima odvojiti od gradskih zidina.

Mali arsenali, smješteni u najzaštićenijem dijelu gradske luke, nazvanim i "unutrašnje more", imali su potpunu sigurnost. Taj dio luke je osiguravan i lučkim lancem, a vrlo rano je počela i izrada nasipa te gradnja tvrđe na mulu (Sv. Ivan). Budući da se preko niskih arsenala napadač mogao popeti na gradske zidine, Općina je privatnicima najvjerojatnije dopustila nad njihovim svodovima podizanje katova s reduciranim probojima zidova za otvore, a pod uvjetom da na vrhu naprave terase koje bi služile za obranu. One su otraga bile s gradskim zidom spojene prolazima za pristup stanovima na katovima, te se uličica podno tih svojevrsnih mostića zvala "Pod prolazima". Budući su kuće bile naslonjene na gradski zid, nije ih trebalo spajati prolazima s njime, osim ako nisu bile spojene sa starijim gradskim zidom

6. Sjeverni dio Pustijerne - XX st.

Ulice od Pustijerne. Dugački niz arsenala nije mogao biti izravno na razini prizemlja opskrbljen sa strane grada iz Ulice od Pustijerne, jer je velika visinska razlika - 6,50 metara. Utoliko je niže iza arsenala morala postojati zasebna uličica za opskrbu. Ona se otkrila i nedavnim arheološkim iskopavanjem u crkvi sv. Bartula uz jugozapadni ugao biskupske palače. U kuće iznad niza arsenala ulazilo se pak iz Ulice od Pustijerne, preko malih svodova prolaza. Sačuvano je i nekoliko romaničkih i ranogotičkih vrata u sjevernom zidu Ulice od Pustijerne. Da se tu nekad protezala ulica, očituje se i u tlocrtu prizemlja grada. Uski, dugački nadsvođeni prostori imaju prema Pustijerni jedan deblji zid iza kojeg je prostor koji je nekad zauzimala uličica "Sub varicos". Prestankom postojanja arsenala ona je izgubila na važnosti, pa se prostori iza nje pregrađuju, tako da neki postaju cisterne.

Nada Grujić opisujući izgradnju kuća u Ulici kneza Damjana Jude kaže da je njihovo pročelje nekad bilo okrenuto prema Ulici od Pustijerne, ali uvučeno za širinu

malenog atrija ispod kojeg je mjestimice cisterna, te da postoje romanički, gotički i renesansni portali.⁽²¹⁾ To povlačenje unazad, međutim, poklapa se sa širinom nestale uličice. Nisko položena na razini iza arsenala ona se nazivala "pod prolazom", jer su preko nje svodeni prolazi za kuće iznad arsenala. Općina je morala dopustiti otvaranje prozora u gradskom zidu prema luci, jer su višekratnice građene u nizu prislonjene jedna uz drugu, te nisu mogle imati prozore prema Ulici od Pustijerne. A budući da su se već prije kuće iz Pustijerne naslonile na raniji zid, to je jedina mogućnost bila da se otvore prozori prema luci u gradskom zidu, uz odmicanje pročelja sjeverno od Ulice od Pustijerne. Dugačke, a uske parcele koje su se sačuvale do danas u prizemljima donjeg reda građevina nisu karakteristične za srednji vijek, pogotovu ne za srednjovjekovnu parcelaciju Dubrovnika. Sva Pustijerna podijeljena je na insule, dvostrukih izgrađenih nizova s jednočelijskim kućama, orijentiranim u pravcu sjever-jug. Od njih se razlikuje niz objekata između Ulice od Pustijerne i Ulice kneza Damjana Jude, zanimljivost gdje se na jedinom mjestu u stambenoj arhitekturi Dubrovnika javlja izgradnja tako uskih i visokih pročelja kuća.

Izgradnjom novog zida ispred tog reda kuća prestala je opasnost za grad. Općina je dala izgraditi već ranije male arsenale izvan gradskih zidina, na ribarnici, na mjestu današnje lučke kapetanije. Ti su arsenali utemeljeni 1409. godine.⁽²²⁾ Izgradnju i dogradnje malih arsenala možemo pratiti u arhivskim dokumenatima.⁽²³⁾ Oni su u početku bili spojeni s gradskim zidom pa se do danas primjećuju na gradskim zidinama tragovi krovšta. Međutim i oni su kasnije odvojeni od gradskog zida ulicom.⁽²⁴⁾

²⁰ Vidi bilješku br. 4.

²¹ N. Grujić: Dubrovnik-Pustijerna; Istraživanja jednog dijela povijesnog tkiva grada, Radovi IPU 10/86 (7-39)

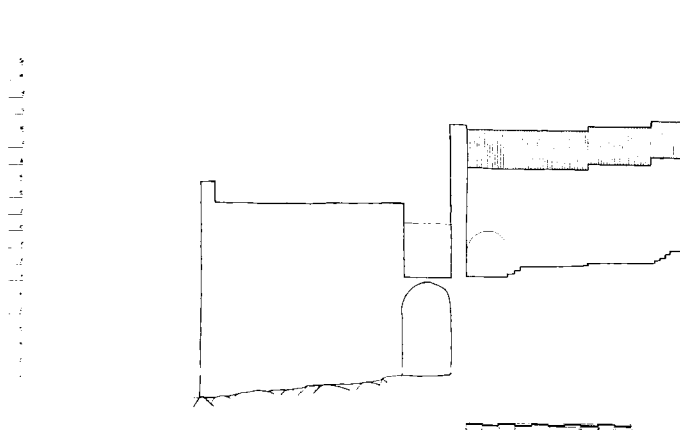
²² Reform. 33. 123 v.

²³ Početkom 1412. godine je određeno da se nastavi s izgradnjom arsenala na ribarnici da se sagradi zid i vrata kao i zid prema brdu, a u sredini da se postave stupovi za lukove koji će držati krovove. Širina obaju arsenala imala je biti po 12 lakata. (Reform. 34, 4 v.). Nedugo nakon toga zaključeno je da se sagradi i treća prostorija arsenala na ribarnici za smještaj trećeg općinskog brigantina (Reform. 34, 9). Isto je odjeljenje prošireno 1574. godine, da bi u njemu stala općinska galijica (Cons. Rog. 62. 258 v.). Godine 1607. to se odjeljenje produžuje, da bi u njega mogla stati općinska birema, koja se u njemu gradila (Cons. Rog. 81, 64).

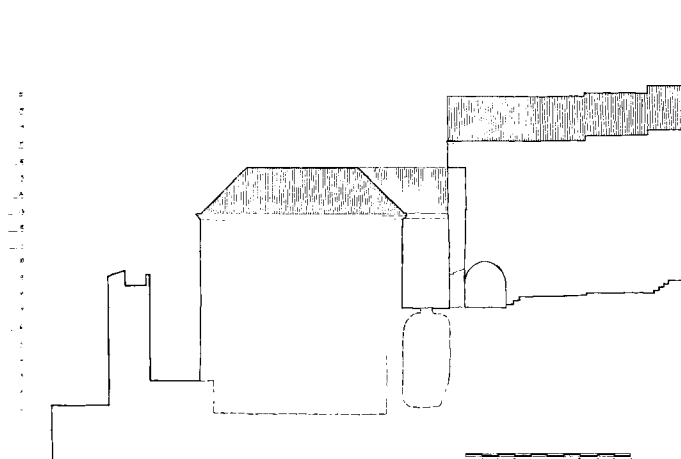
²⁴ Cons. Rog. 84,68.

prostorija. Prostorije su široke preko 3 metra, a dužina im je do južnog zida palače više od 14 metara. Budući da gabariti nadsvodjenih prostora znatno prelaze veličinu crkve Domino, ne bi ih trebalo vezati za njenu izgradnju. Nadmorska visina, orijentacija prostora prema nekadašnjoj

uvali, nalazak sloja šljunka na dnu prostorija upućuju na to da bi mogli biti prvi dubrovački arsenali, položeni uz obalu kao i oni na Pustijerni. Konačnu potvrdu očekujemo od arheološkog iskopavanja istočnog dijela bloka Domino i palače Giorgi-Mayneri.

9. Presjek kroz sjeverni dio Pustijerne - XIV-XV. st

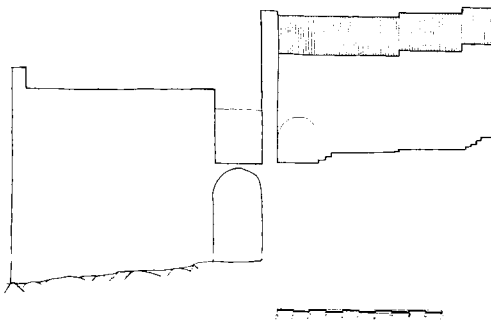

10. Presjek kroz sjeverni dio Pustijerne - XX st

prostorija. Prostorije su široke preko 3 metra, a dužina im je do južnog zida palače više od 14 metara. Budući da gabariti nadsvodenih prostora znatno prelaze veličinu crkve Domino, ne bi ih trebalo vezati za njenu izgradnju. Nadmorska visina, orijentacija prostora prema nekadašnjoj

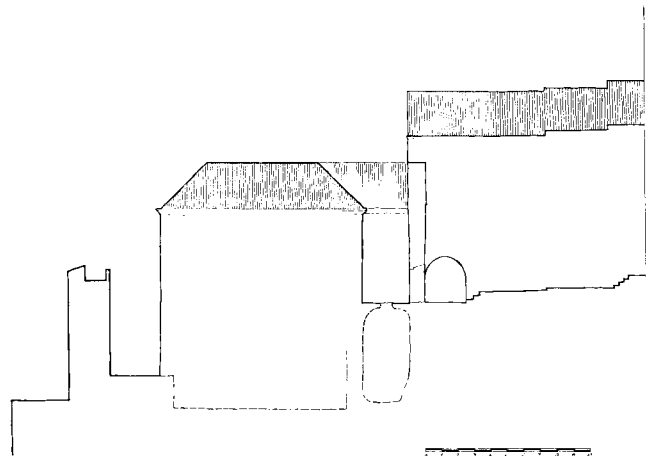
uvali, nalazak sloja šljunka na dnu prostorija upućuju na to da bi mogli biti prvi dubrovački arsenali, položeni uz obalu kao i oni na Pustijerni. Konačnu potvrdu očekujemo od arheološkog iskopavanja istočnog dijela bloka Domino i palače Giorgi-Mayneri.

1:100

9. Presjek kroz sjeverni dio Pustijerne - XIV-XV. st

1:100

10. Presjek kroz sjeverni dio Pustijerne - XX st

Summary

"SUB VARICOS" STREET IN DUBROVNIK

The author investigates spatial development of the northern part of Pustijerna quartet in Dubrovnik, between Pustijerna Street, Marin Držić Field and Damian Judas Street. This block of houses is called "sub varicos". The street has already been located by L. Beritić in the ground floor of the Bishop's Palace and its northern facade. An analysis of written records and the structures in Damian Judas Street has revealed earlier stages of development of this section of the city, its walls and the arsenal.

The author has located "sub varicos" street in the buildings along the city harbor and defined it as a supply street for the City Arsenal. The street stretched between the Arsenal buildings and the city wall that at that time ran along the northern side of Pustijerna Street. After houses were built on top of the Arsenal, with entrances from Pustijerna Street, vaulted passages were built above sub varicos street and from this derives its name. When the Arsenal ceased to function, the space of the street was occupied by the adjacent houses.